

Asia: VN/32556/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Lausunto

5 b § Jätteeksi luokittelun päätyminen

Esitys jätteeksi luokittelun eriyttämisestä tapauskohtaisessa harkinnassa ympäristölupamenettelyssä on kannatettava. Nykyisin eej-päätöksenteko hidastaa usein jo ennestään pitkäkestoista ympäristöluvan hakuprosessia. Vaikka tässä esityksessä nyt teoriassa sujuvoittamistavoitteen vastaisesti tulisi jatkossa asiointi kahden eri viranomaisen kanssa ja kaksi erillistä päätöstä, niin kokonaisuutena arvioiden uusi menettely varmasti yhdenmukaistaisi, nopeuttaisi ja siten myös sujuvoittaisi päätösprosessia. Eri päätöksissä laitosta luvittava ympäristöviranomainen voisi keskittyä kyseisen laitoksen ja toiminnan aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin ja niiden vähentämistoimiin, eikä heidän siinä yhteydessä tarvitsisi perehtyä laitoksella valmistettavaa tuotetta koskevaan tuote-, kemikaali- tai muuhun lainsäädäntöön. LVV-viranomainen arvioisi tuotteen vaatimustenmukaisuuden ja siihen liittyvät selvitykset.

Sähköisten asiointijärjestelmien kautta on varmasti mahdollista varmistaa/tulis varmistaa, että luvan hakija voisi halutessaan laittaa samalla kertaa ja samoilla perustiedoilla vireille halutessaan kummankin hakemuksen, jolloin turhaa päällekkäisyyttä, kustannuksia ja taakkaa voidaan sitenkin keventää.

Sinällään esityksessä ei muuteta jäteluonteen arvioinnin perusteita ja siten edelleen pullonkaulana voi säilyä 1. momentin 4) kohdan mukainen osoittaminen. Viranomaisille tämän riittävä osoittaminen tuottaa hankaluuksia, koska käyttötarkoitukseen sovellettavia yleisiä raja-arvoja ei useinkaan ole saatavilla eikä niiden säätäminen varmasti jatkossakaan ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista kaikkiin mahdollisiin tapauksiin ja materiaaleihin. Tähän varmasti sekä toiminnanharjoittajat että viranomaiset tarvitsevat selkeämmät kriteerit ja samalla arviointiperusteissa tulisi ottaa huomioon myös luonnonvarojen ja luonnon monimuotoisuuden säästöpotentiaali, jo otettujen raaka-aineiden säilyttäminen kierrossa sekä ilmastonmuutosta ehkäisevät tekijät.

137 § Muutoksenhaku

-

143 b § Tiedonsaantioikeus jätehuollon rekistereistä, tuottajarekisteristä, uusiomateriaalirekisteristä ja jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalustasta

Kunnan jätehuoltoviranomaisen oikeus saada uusiomateriaalirekisteristä kaikki tiedot, myös yritysten liikesalaisuuksia sisältävät, voidaan pitää ongelmallisena. Vaikka tiedonsaantioikeus on rajattu vain jätehuollon järjestämisen ja sen seurannan kannalta olennaisiin tietoihin, tietojen käyttöä ei pystytä valvomaan. Myös kuntien omistamat ja jätehuoltoviranomaisena toimivat yhtiöt ovat perustaneet ja voivat ilmeisesti tulevaisuudessakin perustaa yrityksiä, jotka voivat toimia markkinoilla vapaasti. Nämä yhtiöt ovat jo hakeneet eej-päätöksiä joillekin käsittelemilleen jättemateriaaleille samoin, kuin on tehneet kaupallisesti toimivat yksityiset yritykset jopa samoille tuotteille. Olisi vielä tarkasteltava, onko kunnan jätehuoltoviranomaisen oikeutta saada tietoja uusiomateriaalirekisterissä harkittava vielä tarkemmin, jotta liikesalaisuuksien säilyminen yrityksillä ei vaarannu.

Yksityiset yritykset voivat saada vain ne tiedot päätöksistä, joita julkiseen tietoaalustaan LVV:n toimesta lisätään. On tärkeää varmistaa, että rekisteriin ei vahingossakaan lisätä sellaisia tietoja, jotka voivat sisältää yrityksen liikesalaisuuksia.

On tärkeää varmistaa, että yritysten liiketoiminnan ja kehitystyön kannalta liikesalaisuuksiksi luokiteltavia tietoja ei ole saatavilla muille, kuin kyseisen hakemuksen käsittelevälle viranomaiselle. Uusiomateriaalirekisteriin tulisi tehdä järjestelmä, joka rekisteröi sieltä tehdyt haut ja haun tekijät ja tarvittaessa nämä tiedot voi saada tarkastettavaksi myös se, jonka toimintaan tai päätöksiin ne ovat kohdistuneet.

147 a § Sivutuotteeksi luokittelua ja jätteen luokittelun päättymistä koskeva päätös

-

147 b § Hakemus sivutuotteeksi luokitteluun tai jätteen luokittelun päättymiseksi

Hakemuksen sisältövaatimusta samoin kuin kohdan 147 c päätöksen sisältöä ja arviointiperusteita tulisi tarkentaa erillisellä asetuksella tai muulla ohjeistuksella. On sekä hakijan että viranomaisen etu, että jo hakemusvaiheessa olisi selvillä tarvittavat selvitykset ja tarkasteltavat asiat. Tällä toivottavasti voitaisiin vähentää myös viranomaisten tarvetta pyytää lisäselvityksiä. Jää myös hieman epäselväksi, annetaanko päätöksessä selkeitä määräyksiä tai että mistä asioista niitä voidaan antaa.

147 c § Päätösharkinta ja päätöksen sisältö

-

147 d § Tuotteen vaatimuksenmukaisuuden varmistaminen

-

147 e § Päätöksen muuttaminen

147 f § Päätöksen peruuttaminen

Lakiehdotuksen 147 f §:n perustelujen mukaan päätös voidaan peruuttaa, jos hakija (mainitaan haltija)? on antanut tahallisesti tai tuottamuksellisesti virheellisiä tietoja. Päätöksen peruuttamisen seurauksena aineen tai esineen haltijan olisi vedettävä päätöksen peruuttamisen kohteena oleva aine tai esine markkinoilta. Peruuttamisen seurauksena aine tai esine luokiteltaisiin jätteeksi.

Sinällään väärien tietojen antaminen ja tuottamuksellisuus ovat hyviä perusteita peruuttaa päätös, mikäli kyseessä olevat asiat ovat sellaisia, joista on voinut aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai vaaraa terveydelle. Tämän perusteita tulisi kuitenkin tarkentaa, koska päätöksen peruuttamisen seurauksen toiminnanharjoittajalle voivat olla todella raskaat. Tulisi myös tarkemmin määritellä, mistä hetkestä alkaen se olisi voimassa, koska mahdollisen tuotteiden takaisinvedon kohdentaminen jo markkinoille saatettuihin ja erilaisissa käyttökohteissa käytettyihin tuotteisiin voi käytännössä olla mahdotonta ja tämän seurauksen kohtuuttomia, jos tuotteista ei ole aiheutunut vaaraa tai haittaa.

147 g § Päätöksen suhde myöhempään sääntelyyn

147 g ja sen suhde myöhempään sääntelyyn on selvästi perusteltu.

Esityksessä ei sen sijaan oteta kantaa aiemmin viranomaiselta saatuihin sivutuote- ja ei-enää-jätettä-päätöksiin. Esitystä tulisi täydentää ja varmistaa, että tuotteita, joille on jo aiemmin, nykyisen lainsäädännön mukaisesti, saatu sivutuote- tai ei-enää-jätettä-päätös, saa edelleen saattaa tuotteena markkinoille kyseisen päätöksen mukaisesti. Olisi kohtuuton taakka, jos toiminnanharjoittajilta automaattisesti edellytettäisiin uuden päätöksen hakemista LVV:ltä.

147 h § Valitusoikeus sivutuotetta tai jätteeksi luokittelun päättymistä koskevassa asiassa

Valitusoikeuden rajaaminen esityksen mukaisesti on hyvin perusteltu. Ainakin suurimmassa osassa asioita, joissa eej- tai sivutuotepäätöksenteko tulee kyseeseen, edellytetään kyseiseltä laitokselta ympäristölupaa. Kyseisen ympäristöluvan hakemisen yhteydessä laitoksen toiminnan aiheuttamat ympäristövaikutukset tulevat arvioitua ja kyseisestä ympäristölupapäätöksestä on edelleen laaja valitusoikeus. Oletuksena on, että jos jollakin laitoksella valmistusprosessi edellyttää muutoksia, jotta valmistettava tuote voi saavuttaa eej- tai sivutuotekriteerit, on laitoksen ympäristölupaan edelleen haettava muutosta. Pelkästä eej- tai sivutuotestatuksesta päättäminen ei lähtökohtaisesti lisää ympäristövaikutuksia, päinvastoin sillä mahdollistetaan kiertotaloustuotteiden nykyistä parempi markkinoille pääsy. LVV:n riittävät asiantuntijaresurssit tulee varmistaa, jonka kautta päätösharkinnassa tulee riittävästi huomioitua tuotteiden käyttöön mahdollisesti liittyvät riskienarvioinnit tarvittavassa laajuudessa.

147 i § Uusiomateriaalirekisteri

47 b § Sivutuotteeksi luokittelemista tai jätteeksi luokittelun päättymistä koskevan asian ratkaiseminen jätelain mukaisessa menettelyssä

-

Muuta huomioitavaa

Kiertotalous ei aina toimi pelkästään yhden jäsenvaltion rajojen sisäpuolella. Eri EU-maissa haetut ja saadut kansalliset eej- ja sivutuotepäätökset ja niiden vastavuoroinen tunnustaminen tulisi myös varmistaa. Koska eri maiden menettelyt vaihtelevat, kuten esityksessäkin on todettu, toiminnanharjoittajille on haastavaa selvittää, millä dokumenteilla tai perusteilla Suomesta voidaan viedä tai Suomeen tuoda eej- tai sivutuotteita. Tämä tulisi ottaa mukaan uuden Lupa- ja valvontaviraston tehtäviin ja saada siten selkeytettyä tämän osalta toimintakenttää ja tulkintoja.

Eej-päätöksenteon sujuvuus riippuu paljon uuden Lupa- ja valvontaviraston resursseista. Resurssien riittävyyteen vaikuttaa sekä määrä että osaamisen laajuus ja kattavuus. Koska eej- ja sivutuotestatuksia haetaan varmasti keskenään hyvin erityyppisille materiaaleille ja eri tyyppisiin käyttötarkoituksiin, on varmasti haaste varmistaa, että viranomaisella on riittävä osaaminen sekä ympäristövaikutusten arviointiin, että myös eri tyyppisten tuotteiden markkinan ja tuotevaatimusten ja myös eri lainsäädäntöjen rajapinta-asteiden tulkitsemiseen ja ratkaisemiseen. Riittävät resurssit vaikuttavat varmasti eniten eej- ja sivutuotepäätösprosessien keston. Jotta tästä ei muodostuisi kestäväntöntä pullonkaulaa, tulisi päätöksentekoon määritellä aikarajat. LVV:n viranomaisten tueksi tulisi myös valmistella esimerkiksi asiantuntija- ja sidosryhmäyhteistyönä tuoteryhmä- tai toimialakohtaista kriteeristöä tai arviointiperusteita, joka ohjaisi samalla myös luvan hakijoita riittävien selvitysten tekemiseen. Uuden kiertotalouslain myötä tulisi varmistaa myös se, että jo käyttöön otettujen resurssien, joita tyyppillisesti eej-tuotteet tai niiden valmistuksessa käytettävät raaka-aineet ovat, osalta ympäristövaikutusten tarkastelussa otettaisiin huomioon myös luonnonvarojen säästö, materiaalien säilyttäminen kierrossa, luonnon monimuotoisuus ja ilmastonmuutoksen ehkäiseminen, joita ei tällä hetkellä viranomaispäätöksissä huomioida. Toki terveellisyys ja turvallisuus on edelleen tärkeitä arviointiperusteita, eivätkä nämä todellisuudessa useinkaan ole kiertotalousnäkökohtien kanssa toisiaan poissulkevia, erityisesti, jos tarkastelua laajennetaan ja huomioidaan myös positiiviset ympäristövaikutukset.

Esityksen perusteluissa on asianmukaisesti todettu ns. harmaan alueen olemassa olo ja haasteet, joita mahdollisesti syntyy tämän sektorin saattamisesta yhdenmukaistetun menettelyn piiriin. Lähtökohtaisesti voitaneen kuitenkin todeta, että tässä tarkoitetaan kuitenkin tyyppisesti sellaista toimintaa, jossa jäteperäisten raaka-aineiden käyttö on muokkautunut osaksi normaalia tuotantotoimintaa ja käyttökelpoisia jäteraaka-aineita on otettu korvaamaan muutoin käytettäviä neitseellisiä raaka-aineita. Jotta ainakaan alkuvaiheessa todennäköisesti ruuhkautuvaa LVV:tä ei kuormitettaisi näiden toimijoiden pakotetuilla eej-hakemuksilla, voisi ennemminkin uusien tuotteiden eej-arvioinneissa huomioida jo vakiintuneet käytännöt ikään kuin hyväksyttävänä ja eej-arviointikriteerit lähtökohtaisesti täyttävänä, jos kyseisen tuotteen/materiaalin käytöstä ei ole todettu aiheutuneen ympäristön pilaantumisen vaaraa tai vaaraa terveydelle tai eliöstölle. Tällöin ns. harmaan alueen toimijat ja uudet kiertotaloustuotteet olisivat ainakin lähellä yhdenvertaista asemaa eikä kohtuutonta osoitustaakkaa aseteta uuden kiertotaloustuotteen markkinoille saattajalle. Toisin kuin HE:ssa sanotaan, läheskään aina eej-statuksen hakija ei ole jätehuollossa jo

pitkään toiminut iso yritys, vaan eej-status mahdollistaa myös pienempien ja innovatiivisten uusien tuotteiden kehittäjien ja valmistajien markkinoille pääsyn, jos eej-menettelystä saadaan kevyempi, sujuvampi ja nopeampi.

Lehtonen Katja
Ytekki Oy